

1 Ger y **bont mae canolfan ganwio** boblogaidd, ac mae'r cwrs slalom a ddefnyddir gan y ganolfan ar y rhaedrau cyfagos yn y golwg gerllaw. Hefyd mae paneli gwybodaeth ar y naill ochr a'r llall i'r bont.

2 Mae'r llwybr yn dilyn rhan o **rodfa'r goets** i Dŷ DoHlan, gan fynd trwy hen barcdir yr ystad. Codwyd Porthordy DoHlan yn yr 1790au a hynny yn ystod y gwaith a oedd yn cael ei wneud bryd hynny i wella'r ystad. Mae planhigion addurniadol megis y Rhododendron yn y golwg ar hyd y llwybr.

3 **Farmyard** oedd fferm ystad Tŷ DoHlan yn ystod y bedwaredd ganrif ar bymtheg. Yr oedd yr adeiladau yno wedi eu gosod yn dachus o amgylch clos canolog. Bellach mae'n ganolfan arddio.

4 Wrth edrych tua'r dwyrain, gellir gweld bryn mawr ar y dde lle mae **bryngaer o Oes yr Haearn**, sef Craig Gwrtheyrn. Mae coed yn cuddio'r fryngaer erbyn hyn, ond byddai bwrwm mawr yno tua dwy fil o flynyddoedd yn ôl. Yn ôl y traddodiad cysylltir y fryngaer â Gwrtheyrn (a elwir hefyd yn Vortigern), a oedd yn frenin grymus ar y Brythoniaid yn ystod y bumed ganrif O.C.. Fe'i cofir fel y brenin a oedd wedi gwahodd y Sacsoniaid i Ynysydd Prydain ac a gollodd ei deyrnas o ganlyniad i hynny. Dywedir taw Craig Gwrtheyrn yw Caer Guorthigirn, a godwyd gan Gwrtheyrn; y gaer honno hefyd oedd ei gadarnle olaf lle cafodd ei ladd gan daranfollt am ei bechodau!

5 Mae'r llwybr yn dilyn y **rheilffordd o Gaerfyrddin i Aberteifi**, y dechreuwyd ei chodi yn 1857 ac a gyrhaeddodd Llandysul yn 1864. Ond yr oedd problemau ariannol gan y prosiect ac nid oedd y rheilffordd wedi cyrraedd Castell Newydd Emlyn tan 1895. Yn wir ni chwblhawyd y rhan derfynol i Aberteifi. Yn 1952 y cariwyd y teithwyr olaf ar y rheilffordd hon, ond bu'n cludo nwyddau tan 1973.

6 **Gosodwyd dedrau'r rheilffordd** ar wely o fân gerrig calch, sydd yn golygu bod y pridd yno yn llai asidaid. Yn y math hwn o bridd mae coed ynn yn tyfu'n well na choed derw. Fodd bynnag, coed derw yw'r coed amlycaf oddi ar y gwely hwn o gerrig calch. Mae'n well gan lawer o flodau bridd alcaltaidd, ac mae hynny yn cael ei amlygu gan yr amrywiaeth eang o blanhigion sydd yn tyfu ar y cerrig calch. O dan y coed trwchus mae planhigion sydd yn hoffi'r cysgod yn ffynnu – planhigion megis Llysiau Steffan, Mappgoll, a Gwyddfid - ac mae Erwain yn tyfu'n gryf yn y manau gwlybion hynny sydd yn cael mwy o olau, ynghyd â Thriaglog, sydd yn nodedig am ei rhinweddau meddyginiaethol (mae'r gwreiddiau yn cynnwys math o dawelydd cryf).

7 Mae **coedwigoedd sydd yn werth eu gweld** ar hyd llethrau serth dyffryn Tyweli. Ar y ddôl yn y man hwn gellir gweld ystumlyn sych, sef hen ddoleniad yng nghwrs Afon Tyweli.

8 Cwm cul a choediog yw **dyffryn Gwyddil**. Mae'r llwybr yn mynd heibio i Felin Gwyddil a arferai fod yn felin flawd. Mae Pen Pynfarch wedi ei enwi ar ôl y pynfarch neu'r cafn yn y cwm islaw a arferai gludo dŵr o nant Gwyddil i'r felin.

9 Wrth gerdded trwy'r blanhigfa gonwydd daw **adfeilion dau fwthyn**, Daren a'r Cerrig Llwydion, i'r golwg. Mae hen fythynnod bychain fel y rhain yn dal i fritho'r fro gan dystio i ba mor boblog oedd y cyffiniau yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg; mae'n rhaid cofio bod llawer mwy o bobl yn cael gwaith ar y tir slawer dydd.

10 Yn y man hwn mae'r llwybr yn mynd ar hyd crib uchel, ac mae **Mynyddoedd y Preseli, yn Sir Benfro**, i'w gweld ar y gorwel yn y gorllewin.

Dyfrgi Otter

1 There is a popular **canoeing centre beside the bridge** and the slalom course used by the centre can be seen on the adjacent rapid. There are also information panels on either side of the bridge.

2 The walk continues along part of the **carriage-way** to DoHlan House, through old estate parkland. DoHlan Lodge was originally built in the 1790s as part of improvements made to the estate.

Ornamental plants such as Rhododendron can be seen along the walk.

3 **Farmyard** was the estate farm of DoHlan House during the 19th century. Its buildings were set out neatly around a central courtyard. It is now a garden centre.

4 Looking east, the large hill to the right is the site of the **Iron Age hillfort** of Craig Gwrtheyrn, now hidden by trees. It was lived in over 2000 years ago. The hillfort is traditionally associated with Gwrtheyrn (also known as Vortigern), a powerful king of the Britons during the 5th century AD. He is remembered as the ruler who invited the Saxons into Britannia and lost his kingdom as a result. Craig Gwrtheyrn is said to be the fort of Cair Guorthigirn, built by Vortigern and also his last refuge, where he was killed by a lightning bolt for his sins!

5 The walk follows the line of the **Carmarthen to Cardigan railway**, which was begun in 1857 and reached Llandysul in 1864. The project was plagued by financial problems and was not extended to Newcastle Emlyn until 1895. The final stretch to Cardigan was never completed. The line was closed to passengers in 1952 and to freight in 1973

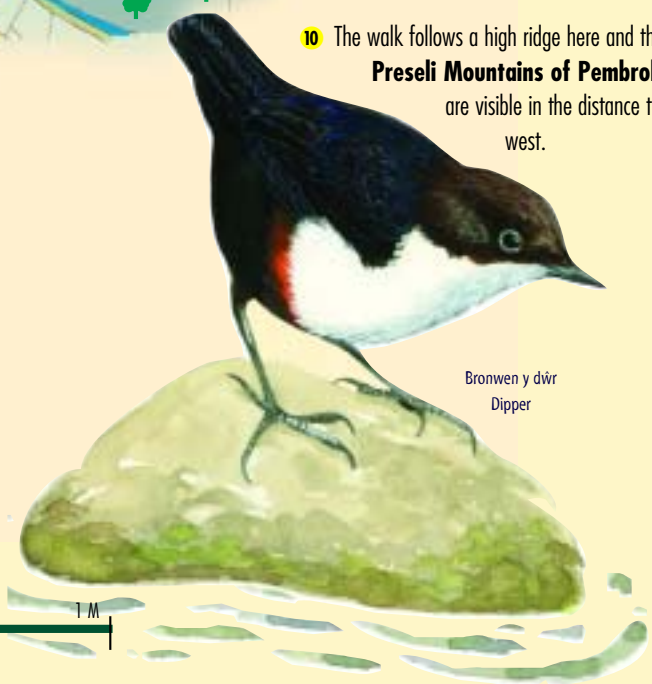
6 **The track bed** is made of limestone chippings, which makes the soil less acidic. This favours the growth of Ash instead of Oak. However, oak becomes the dominant tree again just off the limestone bed. Many flowers also prefer alkaline soils and this is reflected in the wide variety of flowers growing here. Under the deep shade of the tree canopy, shade-tolerant woodland plants like Enchanters Nightshade, Wood Avens and Honeysuckle can be found, while Meadow Sweet thrives in the wetter sunnier areas along with Valerian, famed for its medicinal qualities; its roots have strong sedative properties.

7 There are **lovely woods** along the steep-sides of the Tyweli valley. A dry oxbow, a former meander in the course of the River Tyweli, can be seen in the meadow here.

8 The **Gwyddil valley** is narrow and wooded. The walk passes the former Felin Gwyddil corn mill. Pen Pynfarch (Leat's End) is named after the old mill leat in the valley below, that took water from the Gwyddil stream to the mill.

9 The ruins of two **old cottages**, Daren and Cerrig Llwydion, can still be seen along the walk through the coniferous plantation. Small cottages like these still dot the landscape and were home to many labourers and farmhands during the 19th century when the local population was much higher and many more people worked on the land.

10 The walk follows a high ridge here and the **Preseli Mountains of Pembrokeshire** are visible in the distance to the west.

Bronwen y dŵr Dipper

Llwybrau a Argymhellir
Hawliau Tramwy Eraill

Hawffraint y Goron © Crown Copyright LA09007L/97/01

